

KAŽNJIVA DJELA KLERIKA PROTIV ŠESTE BOŽJE ZAPOVIJEDI (kan. 1395)

Josip ŠALKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb

josip.salkovic@zg.t-com.hr

Sažetak

Služeći se pravnim izvorima i literaturom, autor za objekt rada postavlja komentar kan. 1395 *Zakonika kanonskoga prava* iz 1983. godine u kojemu zakonodavac određuje kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi i propisuje kazne za ta djela. Kan. 1395 sadrži tri vrste takvih kažnjivih djela: 1) prilježništvo (kan. 1395, § 1); 2) sablažnjivo stanje (kan. 1395, § 1); 3) druga kažnjiva djela s posebnim otežavajućim okolnostima: a) kažnjivo djelo počinjeno upotrebom prisile ili prijetnje; b) kažnjivo djelo počinjeno javno; c) kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 16 godina (kan. 1395, § 2). Nakon proglašenja važećega Zakonika došlo je do određenih izmjena s obzirom na određivanje kažnjiva djela počinjenoga s osobom mlađom od 16 godina (dob je podignuta na 18 godina). Autor se stoga posebno osvrće na kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina, iznosi procesne novosti koje je donio Ivan Pavao II. dana 30. IV. 2001. godine apostolskim pismom u obliku motu propria *Sacramentorum sanctitatis tutela (Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis)*. Zakonodavac za kažnjivo djelo prilježništva i sablažnjiva stanja klerika određuje višestruke kazne, prije svega obveznu obustavu *ferendae sententiae*, kojoj se mogu postupno nadodati i druge kazne, ako počinitelj ustraje u kažnjivu djelu nakon kanonske opomene, sve do otpusta iz kleričkoga staleža. Za kažnjiva djela s posebnim otežavajućim okolnostima zakonodavac predviđa kazne, *ferendae sententiae*, neodređene, ali obvezne, no ne isključuje se otpust iz kleričkoga staleža, ako to zahtijeva pojedini slučaj. Zakonodavac strogošću i posebnom pozornošću kažnjava grijeh protiv šeste Božje zapovijedi svjestan da se ljudska slabost napose može očitovati na području čovjekove spolnosti i da vjernici žele u klericima, koji su vezani zakonom ili zavjetom celibata, vidjeti lice Crkve. Stoga klerici, više nego laici, imaju tešku obvezu svjedočiti i izbjegavati ponašanja koja su protivna zdravim odnosima i koja bi zadobila njihovim počinjenjem posebnu težinu.

Ključne riječi: *Zakonik kanonskoga prava* (1983. godine), kaznene mjere u Crkvi, kažnjiva djela protiv šeste Božje zapovijedi, prilježništvo, sablažnjiva stanja klerika, kažnjiva djela klerika s posebnim otežavajućim okolnostima, pedofilija.

Uvod

Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi (kan. 1395) nalaze se u naslovu V. *Kažnjiva djela protiv posebnih obveza*, kann. 1392–1396, šeste knjige važećega *Zakonika kanonskoga prava* naslovljene *Kaznene mjere u Crkvi* (kann. 1311–1399),¹ a odnose se na klerike i redovnike (kann. 207; 266). Kan. 1395 sadrži niz kažnjivih djela na temelju teškoga kršenja šeste Božje zapovijedi. Stvarajući ljudsko biće kao muško i žensko, Bog daje osobno dostojanstvo jednome i drugome spolu jednako. Na svakome je od njih, muškarcu i ženi, prepoznati i prihvatiti svoj spolni identitet. Isus, u navješčaju obnove stvorenja u čistoći njegovih početaka, strogo tumači Božju namjeru: »Čuli ste da je rečeno: 'Ne čini preljuba!' A ja vam kažem: Tko god s požudom pogleda ženu, već je s njome učinio preljub u svom srcu« (Mt 5, 27-28; Mt 19, 6). Crkvena je predaja shvatila šestu Božju zapovijed kao onu koja obuhvaća cjelokupnost ljudske spolnosti. U Novom zavjetu čitamo: »Svi koji ste u Kristu kršteni, Krista ste obukli« (Gal 3, 27) Krist je uzor svake čistoće, a kršćanin je pozvan živjeti čistoću prema svom društvenom statusu: »jedni u djevičanstvu i posvećenom celibatu, drugi na način kako to za sve određuje moralni zakon, već prema tome jesu li u braku ili nisu.«² Čistoća izražava ostvarenu integraciju spolnosti u osobi i time nutarnje čovjekovo jedinstvo u njegovu tjelesnom i duhovnom biću. Čistoća zahtijeva osobno vladanje samim sobom, pretpostavlja upotrebu duhovnih dobara u nastojanjima vjernosti obećanjima, djelo je duga nastojanja i uvijek nove obveze u svim razdobljima čovjekova života, poznaje zakone rasta, uključuje kulturni napor, moralna je krjepost i Božji dar.³

Crkva sa strogošću kažnjava teška djela protiv čistoće, odnosno djela protiv šeste Božje zapovijedi. Nekima takav pristup Crkve može izgledati čudan i neprihvatljiv, jer grijesi protiv šeste Božje zapovijedi sigurno nisu najteži, pa bi se mogao steći dojam o seksofobiji od strane Crkve.⁴ Doista,

¹ Usp. *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 75 (1983.), pars II; hrvatski prijevod *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen od pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996. (dalje: ZKP-1983.)

² SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Declaratio de quibusdam quaestionibus ad sexualem ethicam spectantibus Persona Humana* (29. XII. 1975.), br. 11, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 68 (1976.) 1, 77-96.

³ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., br. 2337-2345, 574-576.

⁴ Problem seksofobije bio je postavljen i prigodom revizije *Zakonika* iz 1917. Razriješen je tako da je u biti zadržana vjernost prijašnjem zakonodavstvu. Usp. Velasio DE PAOLIS –

premda je istina da grijesi protiv šeste Božje zapovijedi nisu najteži, ne može se nijekati da se ljudska slabost napose ispoljava na tom području. Čovjek svakog vremena teži k tomu da bude popustljiv u toj materiji, sve dotle da poprimi velike nedostatke. Upravo se u tim postupcima očituje rascjep čovjekove osobnosti. Ne možemo se nadati izgradnji osobe i vlasti čovjeka nad sobom, a da on potpuno ne kontrolira svoju seksualnost. Nadalje, treba naglasiti da se promatrana kažnjiva djela odnose na klerike i redovnike koji su vezani zakonom ili zavjetom celibata. U njima vjernici osobito žele vidjeti lice Crkve koja naviješta Božju riječ i čiji posvećeni službenici žive u skladu s onim što naviještaju. Stoga je nužno da tom području Crkva posvećuje posebnu pozornost. U posljednje vrijeme posebno su kažnjiva djela klerika počinjena s maloljetnim osobama bila predmetom ozbiljnih rasprava u kanonskom pravu,⁵ kao i uzrokom negativnog javnoga mišljenja i sablazni među vjernicima.

Služeći se analitičko-interpretativnom metodom, pravnim izvorima i literaturom, autor donosi pravne izvore i komentar kan. 1395, a poseban naglasak stavlja na kažnjivo djelo teškog kršenja šeste Božje zapovijedi počinjeno s osobom mlađom od 18 godina.

1. Pravni izvori i izvorni tekst kan. 1395, §§ 1-2

Izravni izvor kan. 1395, § 1 je kan. 2359, §§ 1 i 3 Zakonika iz 1917. godine.⁶ Kan. 2359, § 1 određivao je da se klerici (*in sacris*) viših redova, bilo svjetov-

---

Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa. Commento al Codice di diritto canonico. Libro VI.*, Città del Vaticano, 2000., 359.

⁵ Usp. Thomas J. GREEN, Clerical sexual abuse of minors: some canonical reflections, u: *The Jurist*, 63 (2003.) 2, 366-425; Cristiano CAMPONI, *La tutela penale del minore nell'ordinamento canonico con particolare riferimento alla fattispecie sub can. 1395, § 2*, Roma, 2003.; John A. ALESSANDRO, Canonical Delicts Involving Sexual Misconduct and Dismissal from the Clerical State. A Background paper, u: *Ius Ecclesiae*, 8 (1996.) 1, 173-192; James H. PROVOST, Offenses against the Sixth Commandment: Toward a canonical Analysis of Canon 1395, u: *The Jurist*, 55 (1995.), 632-663; Velasio de PAOLIS, Delitti contro il sesto comandamento, u: *Periodica*, 82 (1993.) 2, 293-316; Mario KATIĆ, *Delitti contro obblighi speciali nei Codici di diritto canonico del 1917 e del 1983.: delitti contro il sesto comandamento*. (Excerptum ex dissertatione ad Doctoratum in Iure canonico), Roma, 2004.; Zbigniew SUCHECKI, La tutela penale dei minori presso la Congregazione per la Dottrina della Fede riguardo ai delicta graviora, u: *Apollinaris*, 79 (2006.) 3-4, 719-732; Francis CONSIDINE, Justice and Equity in Cases of Sexual Misconduct Involving priests, u: *Philippina Sacra*, 108 (2001.), 471-409; Frans DANEELS, L'investigazione previa nei casi di abuso sessuale di minori, u: RAZNI AUTORI, *Iustitia in caritate*, Roma, 2005., 499-506.

⁶ Usp. *Codex Iuris Canonici*, Pii X P. M. iussu digestus, Benedicti P. XV auctoritate promulgatus, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 9 (1917.), pars II; hrvatski prijevod *Kodeks kanonskoga prava s izvorima 1917.*, Zagreb, 2007. (dalje: CIC-1917.)

nih bilo redovničkih, koji su prilježnici te su bezuspješno opominjani, trebaju prisiliti odustati od nedopuštenoga prilježništva i popraviti sablazan, obustavom bogoslužnih čina, oduzimanjem prihoda službe, nadarbine, dostojanstva, uz obdržavanje propisa kann. 2176–2181, koji su utvrđivali *Postupak protiv klerika prilježnika*.⁷ Kan. 2359, § 3 određivao je kaznene mjere za klerike ako bi počinili kakvo drugo krivično djelo protiv šeste Božje zapovijedi. Tada su se počinitelji trebali kazniti primjerenim kaznama prema težini slučaja, ne isključujući oduzeće službe ili nadarbine, osobito ako obavljaju dušobrižništvo.⁸ Kaznene mjere za ova kažnjiva djela prisutne su u kanonskome pravu i prije Zakonika iz 1917. godine, kao npr. u prvome znanstvenome sustavu, *Gracijanovu dekretu* iz 1150. godine, u *Corpus Iuris Canonici* (1500. godine i 1580. godine), dekretima Tridentskoga koncila iz 1563. godine i drugim zakonodavnim aktima rimskih prvosvećenika izdanima nakon *Corpus Iuris Canonici* iz 1580. godine.⁹

Izvor kan. 1395, § 2 je kan. 2359, § 2 Zakonika iz 1917. Kan. 2359, § 2 određivao je kaznene mjere za klerike ako počine kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnicima ispod 16. godine života, ili skrivaju preljub, silovanje, bludnost sa životinjama, bludnost s osobom istoga spola, svodništvo, rodoskrnuće sa srodnim osobama ili svojtom u prvome koljenu. Počinitelji su se kažnjavali izricanjem kazne obustave bogoslužnih čina, proglašenjem beščasnim, oduzimanjem svake službe, nadarbine, dostojanstva, zanimanja, ako ga imaju, a u težim slučajevima lišavali su se duhovništva (gubitak kle-

⁷ CIC-1917., can. 2359, § 1: »Clerici in sacris sive saeculares sive religiosi concubinarii, monitione inutiliter praemissa, cogantur ab illicito concubernio recedere et scandalum reparare suspensione a divinis, privatione fructuum officii, beneficij, dignitatis, servato praescripto can. 2176-2181«.

⁸ CIC-1917., can. 2359, § 3: »Si aliter contra sextum decalogi praeceptum deliquerint, congruis poenis secundum casus gravitatem coercentur, non excepta officii vel beneficij privatione, maxime si curam animarum gerant«.

⁹ Izvori za CIC-1917., can. 2359, § 1: »C. 8, D. XXVII; c. 2, 8, 9, D. XXVIII; c. 6, 10, 11, 13, D. XXXII; c. 7, D. XXXIII; c. 16-19, 29, 30, D. LXXXI; c. 2, D. LXXXII; c. 3-8, 10, X, de *cohabitatione clericorum et mulierum*, III, 2; Conc. Trident., sess. XXI, de *ref.*, c. 6; sess. XXV, de *ref.*, c. 14; Leo X (in Conc. Lateranen. V), const. »*Supernae dispositionis*«, 5 maii 1514, § 36; Innocentius XIII, const. »*Apostolici ministerii*«, 23 maii 1723, § 8; Benedictus XIII, const. »*In supremo*«, 23 sept. 1724, § 6, 28; const. »*Pastoralis officii*«, 27 mart. 1726, § 3; Benedictus XIV, const. »*Ad militantis*«, 30 mart. 1742, § 12, 25. Izvori za kan. 2359, § 3: C. 9, 10, 33, 34, 52, D. L; c. 6, 10-13, 15, 22, D. LXXXI; c. 5, D. LXXXII; c. 43, 44, C. II, q. 7; c. 2, C. XV, q. 8; c. 6, 28, C. XXVII, q. 1; c. 8-10, C. XXX, q. 1; c. 17, X, de *temporibus ordinationum et qualitate ordinandorum*, I, 11; c. 13, X, de *vita et honestate clericorum*, III, 1; c. 5, X, de *adulteris et stupro*, V, 16; Conc. Trident., sess. XXI, de *ref.*, c. 6; sess. XXV, de *ref.*, c. 14; Leo X (in Conc. Lateranen. V), const. »*Supernae dispositionis*«, 5 maii 1514, § 34; Benedictus XIV, const. »*Ad militantis*«, 30 mart. 1742, § 12«.

ričkoga staleža).¹⁰ Isto tako, kaznene mjere za ova kažnjiva djela prisutne su u kanonskome pravu i prije Zakonika iz 1917. godine.¹¹

Uspoređujući pravne izvore sa sadržajem kan. 1395, lako je zamijetiti da je zakonodavac zadržao vjernost prijašnjem zakonodavstvu, ali da u duhu obnove kaznenoga prava promatra tri vrste kažnjivih djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi: 1) priležništvo (kan. 1395, § 1); 2) sablažnjivo stanje (kan. 1395, § 1); 3) druga kažnjiva djela s posebnim otežavajućim okolnostima: a) upotreba prisile ili prijetnje, b) kažnjivo djelo počinjeno javno, c) kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 16 godina (kan. 1395, § 2). Specifično zakonodavac navodi samo priležništvo, a nakon toga upotrebljava dvije opće formulacije: »drugi izvanjski grijeh protiv šeste Božje zapovijedi« i »tko drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi«. Ove dvije opće formulacije toliko su široke da u njih ulaze svi čini bludnosti, bilo naravni bilo nenaravni, nabrojani u kan. 2359, § 2 CIC-1917.¹²

Izvorni tekst:

Can. 1395 – § 1. *Clericus concubinarius, praeter casum de quo in can. 1394, et clericus in alio peccato externo contra sextum Decalogi praeceptum cum scandalo permanens, suspensione puniantur, cui persistente post monitionem delicto, aliae poenae gradatim addi possunt usque ad dimissionem e statu clericali.*

§ 2. *Clericus qui aliter contra sextum Decalogi praeceptum deliquerit, si quidem delictum vi vel minis vel publice vel cum minore infra aetatem sedecim annorum patratum sit, iustis poenis puniatur, non exclusa, si casus ferat, dimissione e statu clericali.*

Hrvatski prijevod:

Kan. 1395 – § 1. *Klerik priležnik, osim slučaja o kojem je riječ u kan. 1394, i klerik koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, neka se kazni obustavom, kojoj se, ako ustraje u kažnjivom djelu nakon opomene, mogu postupno dodati druge kazne, sve do otpusta iz kleričkoga staleža.*

¹⁰ CIC-1917., can. 2359, § 2: »Si delictum admiserint contra sextum decalogi praeceptum cum minoribus infra aetatem sexdecim annorum, vel adulterium, stuprum, bestialitatem, sodomiam, lenocinium, incestum cum consanguineis aut affinis in primo gradu exercuerint, suspendantur, infames declarentur, quolibet officio, beneficio, dignitate, munere, si quod habeant, priventur, et in casibus gravioribus deponantur«.

¹¹ Izvori za CIC-1917., can. 2359, § 2: »C. 9, D. XXVIII; c. 6, 28, C. XXVII, q. 1; c. 13, X, de vita et honestate clericorum, III, 1; c. 5, X, de adulteriis et stupro, V, 16; c. 4, 9, X, de excessibus praelatorum et subditorum, V, 31; c. 15, X, depurgatione canonica, V, 34; Conc. Trident., sess. XXV, de ref., c. 14; Leo X (in Conc. Lateranen. V) const. »Supernae dispositionis«, 5 maii 1514, § 35; S. Pius V, const. »Cum primum«, 1 apr. 1566, § 11; const. »Horrendum«, 30 aug. 1568, § 3; S. C. C., Lavellana seu Romana, 8 iun., 6 iul. 1726.«

¹² Usp. Pio Vito PINTO (ur.), *Commento al Codice di diritto canonico*, Città del Vaticano, 2001., 827.

§ 2. Klerik koji drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi, ako je naime kažnjivo djelo počinjeno prisilom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od šesnaest godina, neka se kazni pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkoga staleža, ako slučaj to zahtijeva.

Usporedna veza za kan 1395: ZKP-1983., kann. 695, § 1, 1314, 1344, 1349, 1336, §§ 1 i 5;¹³ ZKIC-1990., kan. 1453, § 1.¹⁴

2. Komentar kan. 1395

2.1. Priležništvo klerika (kan. 1395, § 1)

Zakonodavac u kan. 1395, § 1 najprije govori o kažnjivom djelu priležništva, odnosno o stabilnoj vezi klerika s osobom drugoga spola izvan braka. Priležništvo jest stalni izvanbračni odnos klerika i osobe drugoga spola na supružnički način (*modo uxorio*). Nedvojbeno da se priležništvom u »određenom smislu« može nazvati i zajednički život žene i klerika koji *pokuša sklopiti ženidbu (matrimonium attentant)*, no u tom slučaju radi se o drugome kažnjivom djelu o kojemu govori kan. 1394, tj. o kažnjivom djelu pokušaja sklapanja ženidbe.¹⁵ Kod priležništva nije nužno da djelo bude javno poznato ili da izaziva sablazan, nego je dovoljno priležništvo samo po sebi. Kod priležništva mora postojati *stabilan zajednički život* koji je kao *modo uxorio* obilježen i odnosom spolne naravi.¹⁶ Obdržavanje spolnih odnosa, pa makar to bilo i često, s istom osobom, ali bez zajedničkog života, nije priležništvo.¹⁷ Za priležništvo nije nužno da klerik i osoba drugoga spola žive pod istim krovom.¹⁸ Kazneno se djelo priležništva ne mijenja ako mu se pridodaju neke okolnosti, npr. ako klerik ostvaruje priležništvo sa ženom koja je udana (preljub) ili je bliska rođakinja (incest) ili je pak vezana zavjetom čistoće (svetogrđe). U moralnom smislu navedene okolnosti dodatno izazivaju sablazan, ali ni u kojem smislu ne mijenjaju suštinu kažnjivoga djela, no bit će opravdana primjena strože kazne za djelo koje izaziva veću sablazan.¹⁹ Kanonist

¹³ Usp. Antonio BENLLOCH POVEDA (ur.), *Código de derecho canónico: edición bilingüe, fuentes y comentarios de todos los cánones*, Valencia, 1993., IV/1, 580.

¹⁴ Komentar usporednoga kan. 1453, § 1 *Zakonika kanona istočnih Crkva* (ZKIC-1990.) vidi u: Pio Vito PINTO (ur.), *Commento al Codice dei canoni delle Chiese orientali*, Città del Vaticano, 2001., 1144.

¹⁵ O kažnjivom djelu *pokušaja sklapanja ženidbe* (kan. 1394) vidi: Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, Đakovo, 2004., 172-173.

¹⁶ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 360.

¹⁷ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, Città del Vaticano, 1996., 351.

¹⁸ Usp. Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 175.

¹⁹ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 360; Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 351.

Antonio Calabrese smatra da se može govoriti o postojanju prilježništva koje je preljubničko ili incestuozno ili svetogrdno, štoviše, u slučaju klerika prilježništvo je uvijek ujedno i svetogrdno, a može također biti preljubničko ili incestuozno.²⁰

Aktivan je subjekt kažnjivoga djela prilježništva, pa prema tomu podložan kazni, sam klerik, a svjesni sukrivci,²¹ prema odredbi kan. 1329, § 1, »oni koji zajedničkim dogovorom sudjeluju u kažnjivom djelu, a ne spominju se izričito u zakonu ili zapovijedi, ako su kazne ustanovljene za glavnoga počinitelja izreci prepuštene, neka se podvrgnu istim ili drugim kaznama iste ili manje težine.«²²

Za kažnjivo djelo prilježništva zakonodavac predviđa višestruke kazne. Prije svega, obveznu obustavu²³ *ferendae sententiae*²⁴ koja može biti potpuna ili djelomična, o čemu odlučuje onaj koji kaznu izriče.²⁵ Potpunom ili djelomičnom obustavom kleriku se zabranjuju: 1) ili svi ili samo neki čini vlasti reda; 2) ili svi ili samo neki čini vlasti upravljanja; 3) vršenje ili svih ili nekih prava ili zadaća povezanih sa službom (kan. 1333, § 1). Prema odredbi kan. 1395, § 1 obustavi se mogu postupno pridodati i druge kazne, ako klerik ustraje u kažnjivom djelu nakon kanonske opomene, sve do otpusta iz kleričkoga staleža, ako slučaj to zahtijeva. Sve su ove kazne uvjetovane kanonskom opomenom (kan. 1347, § 1) koja je nužan preduvjet izricanja kazne obustave. Mjerodavna je vlast dakle dužna, prije izricanja kazni, počinitelja *opomenuti* pod prijetnjom primjene kaznenih mjera sve do otpusta iz kleričkoga staleža. Ako se počinitelj ne popravi, nego ustraje u kaznenom djelu, mjerodavna vlast može pristupiti izricanju kazni, poštujući pritom određenu proceduru.²⁶ Kazneni postupak može slijediti dvostruki put: upravni i sudski. Upravni postupak završava odlukom, a sudski presudom. Ako slučaj zahtijeva otpust iz kleričkoga staleža, nužno je potrebno, bez iznimke, provesti sudski postupak s tri ili, ako tako odluči ordinarij, s pet sudaca. Stoga, ako se slijedi upravni put, nije moguće izricanje kazne otpusta iz kleričkoga staleža, nego se mogu izreći samo blaže

²⁰ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 351.

²¹ Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, Napoli, 1988. 686.

²² Komentar kan. 1329 vidi u: Nikola ŠKALABRIN, *Kaznene mjere u Crkvi*, 67-68.

²³ Obustava je cenzura koja oduzima kleriku pravo obavljanja službe ili primanja prihoda iz nadarbine ili jednog i drugog. Usp. CIC-1917., kan. 2278, § 1; Ante CRNICA, *Priručnik kanonskoga prava Katoličke Crkve*, Zagreb, 1945., 396. Obustava je kazna s različitim učincima koja može pogoditi samo klerike. U ZKP-1983. obustava ima samo popravni karakter.

²⁴ Kazne *ferendae sententiae* jesu one koje krivca vežu istom nakon pravomoćne presude ili odluke crkvenog poglavara. Kazna *ferendae sententiae* može biti određena ili neodređena. Usp. Luigi CHIAPPETTA, *Il Codice di diritto canonico*, 589.

²⁵ Kaznena mjera za ova kažnjiva djela bila je predmetom rasprave u *Shemi* revizije Zakonika iz 1917. godine. Jedni su predlagali kaznu izopćenja *latae sententiae*, a drugi pak obustavu *latae sententiae*. Usp. *Communicationes*, 9 (1977.) 2, 316.

²⁶ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 351.

kazne. Kanonist Antonio Calabrese smatra da, po svemu sudeći, nije moguće prijeći na upravni put rješavanja ovog pitanja tijekom i nakon sudskoga postupka, a s ciljem izricanja kazne otpusta iz kleričkoga staleža. Dakle, bilo bi mnogo bolje, za ova kaznena djela za koja se može izreći i kazna otpusta iz kleričkoga staleža, započeti sudski postupak i nastaviti ga, pokaže li se za to potreba, sve do izricanja spomenute kaznene mjere. Nije potrebno pokretanje zasebnog postupka za izricanje svake pojedine kazne, dovoljno je, naime, da sudac u sudskom procesu, odnosno ordinarij u upravnom, nakon izrečene obustave, odredi da se počinitelju imaju izricati postupno sve teže kazne sve do kazne otpusta iz kleričkoga staleža ako se počinitelj ne popravi i ne ispravi izazvanu sablazan. Naime, zadaća je mjerodavne crkvene vlasti primijeniti različite kazne polazeći uvijek od opomene uz prijetnju izricanja drugih specifičnih kazni.²⁷ Važno je napomenuti da, neovisno o kaznenom postupku, klerik prilježnik nema pristupa primanju svete pričesti, tj. slavlju euharistije (kan. 915) pa mu je, shodno tome, zabranjeno i njezino dopušteno slavljenje (kan. 900, § 2).²⁸

U kan. 1395, § 1 nisu izričito spomenuti klerici redovnici zato što ih zakonodavac spominje već u kan. 695, § 1 koji se referira na kan. 1395. U slučaju da se kazna primjenjuje na klerika redovnika ili člana svjetovne ustanove ili družbe apostolskoga života, treba dakle imati u vidu i kann. 695, § 1; 729 i 746 koji predviđaju upravno otpuštanje člana iz redovničke ustanove, svjetovne ustanove i družbe apostolskoga života, koji je kriv za kažnjiva djela o kojima se govori u kan. 1395, § 1.²⁹

2.2. *Sablažnjivo stanje klerika (kan. 1395, § 1)*

U kan. 1395, § 1 zakonodavac također govori o kažnjivom djelu klerika koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, različitom od prilježništva. Izričaj *drugi izvanjski grijesi (in alio peccato externo)* obuhvaća npr. incest, odnose sa ženom (ili više žena) bez zajedničkoga života, preljub, homoseksualni odnos... Osnovne su karakteristike ovih kažnjivih djela *ustrajnost* (trajnost) i *ponavljanje djela* tako da ono izaziva sablazan. Da bi se stekle okolnosti sablažnjive ustrajnosti u ovim izvanjskim grijesima, nužno je sljedeće: »a) kontinuitet u grijehu (njegovo ponavljanje); b) grijeh mora biti isti, a ne drugi grijesi pa makar i oni bili protiv šeste Božje zapovijedi; c) grijeh

²⁷ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 352-353.

²⁸ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 360.

²⁹ Usp. Domingo Javier ANDRÉS, *Il diritto dei religiosi. Commento esegetico al Codice*, Roma, 1996., 636-637.

mora biti izvanjski; d) grijeh mora biti konzumiran *kopulom* u djelima prema naravi (nisu dovoljni poljupci, dodiri, uzajamna masturbacija itd.), a u grijesima protiv naravi, kao što su to homoseksualnost, dovoljna su djela kojima se takav grijeh konzumira; e) grijeh mora izazivati sablazan, u teološkom smislu navođenja drugih na isto zlo ili u općem smislu jakoga zgražanja ljudi; da bi nastala sablazan, grijeh mora biti javan, općepoznat u sredini, a ne samo ponekoj osobi. Ovdje, dakle nije riječ o prigodnome ili prikriivenom grijehu jer upravo redovitost grijeha i sablazan motiviraju njegovu kažnjivost.³⁰

Aktivni je subjekt kažnjivoga djela koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, pa prema tomu podložan kazni, sam klerik (kann. 207, § 1; 266), a svjesni sukrienci kažnjavaju se prema odredbi kan. 1329, § 1.

Za kazneno djelo klerika koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, zakonodavac predviđa iste kazne kao i za spomenuto priležništvo: obvezna obustava *ferendae sententiae*. Obustavi, koja može biti djelomična ili potpuna, mogu se postupno pridodati i druge kazne, ako klerik ustraje u kažnjivom djelu nakon kanonske opomene, sve do otpusta iz kleričkoga staleža, ako slučaj to zahtijeva. Kao što smo rekli za klerika priležnika, isto tako vrijedi načelo i za klerika koji ustraje u drugom izvanjskom grijehu protiv šeste Božje zapovijedi uz sablazan, neovisno o kaznenom postupku, nema pristupa primanju svete pričesti, tj. slavlju euharistije (kan. 915), pa mu je shodno tome zabranjeno i njezino dopušteno slavljenje (kan. 900, § 2).³¹

U slučaju da se kazna primjenjuje na redovnika ili člana svjetovne ustanove ili družbe apostolskoga života, treba imati u vidu i kann. 695, § 1; 729 i 746.

2.3. Kažnjiva djela s posebnim otežavajućim okolnostima (kan. 1395, § 2)

Kan. 1395, § 2 govori o drugim kršenjima šeste Božje zapovijedi, pod uvjetom da se ona odvijaju s određenim karakteristikama. Klerik koji drukčije sagriješi protiv šeste Božje zapovijedi, ako je naime djelo počinjeno pod prisilom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od 16 godina, neka se kazni pravednim kaznama, ne isključivši otpust iz kleričkoga staleža, ako to slučaj zahtijeva. Tri se od ovih karakteristika konfiguriraju po načinu počinjenja kažnjivoga djela (nasilno, uz prijetnje, javno), dok se četvrta odnosi na odnos s osobom s kojom se djelo izvršava (s maloljetnikom mlađim od 16 godina).³² Riječ je o specifi-

³⁰ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 360.

³¹ Usp. *Isto*.

³² Usp. *Isto*.

čnim kažnjivim djelima zbog posebnih okolnosti u kojima su počinjena. Da bi se stekle okolnosti kažnjivoga djela, dovoljan je jedan prekršaj, ako je on počinjen s određenom karakteristikom. Kažnjiva djela s posebno otežavajućim okolnostima moraju biti izvanjska i počinjena: a) nasilno, b) ili uz prijetnje, c) ili javno, d) ili s maloljetnikom mlađim od 16 godina bilo kojeg spola, pa makar i uz njegov pristanak, neovisno o tome na kojem je mjestu djelo počinjeno. Rastavni veznici »ili« i »odnosno« (*vel*) označavaju da je djelo počinjeno kada god se ono dogodi u ovim ili onim navedenim okolnostima. Nije nužno potrebno da djela bludnosti budu *konzumirana* već su dovoljna i nekonzumirana djela kao što su to dodirivanje ili erotski poljupci, dodiri spolnih organa itd.³³

1. *Kažnjivo djelo počinjeno s upotrebom prisile ili prijetnje*. Što se tiče kažnjivih djela protiv šeste Božje zapovijedi počinjenih upotrebom prisile ili prijetnje (npr. silovanje, spolni odnošaj s nemoćnom osobom, prisila na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju, spolni odnošaj zloupotrebom položaja), treba napomenuti kako mnogi građanski pravni sustavi konfiguriraju na mnogo stroži način kažnjiva djela seksualnoga nasilja,³⁴ s obzirom da se ne traži eksplicitno počinjenje djela protiv šeste Božje zapovijedi (bilo po naravi, bilo protiv naravi) već su dovoljna djela koja se mogu uvrstiti među takozvana *seksualna uznemiravanja (sexual harassment)*.³⁵ Isto možemo reći i za prijetnje. U tom je smi-

³³ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 354.

³⁴ Npr. *Kazneni zakon* Republike Hrvatske u glavi XIV. u čl. 188 određuje kažnjivo djelo i kaznu za silovanje za onoga tko uporabom sile ili prijetnje izravno napada život ili tijelo druge osobe ili napada život, odnosno tijelo njoj bliske osobe i prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju. Čl. 189 određuje kažnjivo djelo i kaznu za spolni odnošaj s nemoćnom osobom, tj. za onoga tko izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju s drugom osobom, iskoristivši njezinu duševnu bolest, duševnu poremećenost, nedovoljnu duševnu razvijenost, neku drugu težu duševnu smetnju ili kakvo drugo stanje te osobe zbog kojeg ona nije sposobna za otpor. Čl. 190 određuje kažnjivo djelo i kaznu za prisilu na spolni odnošaj, tj. za onoga tko drugu osobu prisili na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ozbiljnom prijetnjom nekim teškim zlom. Čl. 191 određuje se kažnjivo djelo i kazna za spolni odnošaj zloupotrebom položaja, tj. za onoga tko zloupotrebom svog položaja navede na spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju drugu osobu koja se zbog teškog imovinskog, obiteljskog, društvenog, zdravstvenog ili drugog teškog stanja ili teških prilika nalazi prema njemu u odnosu zavisnosti. Usp. *Narodne novine*, 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05. i 71/06.

³⁵ Spolno uznemiravanje *Zakon o radu* definira u odredbi čl. 4, st. 3. Prema toj odredbi, »spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobe koja traži zaposlenje i radnika, a koje uzrokuje strah ili neprijateljstvo, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje« (*Narodne novine*, 137/04.). Definiciju spolnog uznemiravanja sadržava i odredba čl. 8, st. 3. *Zakona o ravnopravnosti spolova*. Prema toj odredbi, »spolno uznemiravanje je svako neželjeno verbalno ili neverbalno, odnosno fizičko ponašanje spolne naravi, koje ima za

slu kanonsko kažnjivo djelo uže jer se odnosi na eksplicitno počinjenje djela. Za samo kažnjivo djelo sasvim je sporedna tipologija grijeha počinjenih nasilno ili uz prijetnje, kao što je sporedno to je li žrtva istog ili drugog spola.³⁶

2. *Kažnjivo djela počinjeno javno.* Što se pak tiče javne naravi djela, koja može biti njegova karakteristika, ono se može odnositi bilo na mjesto izvršenja (javno mjesto na otvorenom ili javne prostorije: ulica ili trg, park, odnosno javni prostor kao što su kino, kazalište, crkva, kapela) bilo na njegovo objavljivanje u sredstvima društvenog priopćavanja. U tom slučaju ne možemo govoriti o žrtvi (koja je nazočna samo u slučajevima nasilja ili prijetnje) nego, eventualno, o sudioniku, za kojega kanon ne predviđa kaznene mjere.³⁷

3. *Kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 16 godina.* Karakterističan je element ovog kažnjivoga djela sama dob žrtve neovisno o tome je li maloljetna osoba na djelo pristala ili nije. Ivan Pavao II. objavio je 30. travnja 2001. godine apostolsko pismo u obliku motu propria *Sacramentorum sanctitatis tutela (Normae de gravioribus delictis* Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis) u kojemu je dob od 16 godina iz kan. 1395, § 2 podignuta na 18 godina.³⁸ Na kazneno djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina javno je mišljenje osobito osjetljivo pa ono zahtijeva i poseban osvrt.

Kaznene mjere predviđene za kažnjiva djela iz § 2 jesu *ferendae sententiae*, neodređene, ali obvezatne. Ne treba nas čuditi što se one čine blažima od onih iz § 1, iako je riječ o objektivno težim djelima, već treba znati da crkveni sudac mora imati u vidu kazne koje su izrekle nadležne građanske sudske vlasti (kan. 1344, 2°). Uostalom, krajnja kazna može biti i otpust iz kleričkoga staleža

---

cilj ili koje stvarno predstavlja povredu osobnog dostojanstva i koje stvara neugodno, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje« (*Narodne novine*, 82/08.). Za razliku od definicije sadržane u *Zakonu o radu*, ova definicija ističe kako je riječ o neželjenom ponašanju. Kao i u slučaju uznemirivanja, riječ *strah* zamijenjena je sintagmom *neugodno okruženje*. Za spolno (seksualno) uznemiravanje bitna je namjera uznemiravatelja da od uznemirivanoga dobije (iznudi) pristajanje na seksualni odnos. Kod *spolnoga uznemiravanja* naglasak se stavlja na spolnost, tj. nastojanje uznemiravatelja da uznemirenoga potakne na spolni odnos. Kao primjeri *seksualnoga uznemiravanja* mogu se navesti: ponašanje kojim se izričito podcjenjuje ili ismijava, fizički ugrožava ili plaši zbog nečijeg spola, iskazuju se uvrede glede spola, neugodne primjedbe o izgledu ili oblačenju, uvredljivi i ponižavajući komentari, nepoželjan tjelesni kontakt od dodira, glaćenja, šaptanja do prisiljavanja na spolni odnos, neugodna upucavanja i sugestivne primjedbe i insinacije, poticanje na seksualni odnos, isticanje pornografskih i seksualno sugestivnih fotografija, predmeta ili pisanog materijala.

³⁶ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 360.

³⁷ Usp. *Isto*, 361.

³⁸ Usp. IOANNES PAULUS II, Litt. Ap. motu proprio *datae quibus Normae de gravioribus delictis* Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur (30. IV. 2001.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.) 11, 737-739; 785-788.

a ta se kazna izriče kao ishod sudskog postupka (kan. 1342, § 2).³⁹ Ako je kažnjivo djelo počinjeno s maloljetnicima mlađim od 18 godina, a počinitelj je recidivist, otpust iz kleričkoga staleža čini se pravednom kaznom.⁴⁰

Kad je riječ o kleriku redovniku koji bi počinio kažnjiva djela iz kan. 1395, § 2, zakonodavac u kan. 695, § 1, nakon što općenito govori o otpuštanju za kažnjiva djela iz kan. 1395, ostavlja poglavaru prosuditi je li otpuštanje prijeko potrebno »ili se na drugi način može dovoljno pobrinuti za popravak člana te za ponovnu uspostavu pravednosti i popravljajnja sablazni«.

3. Osvrt na kazneno djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina

3.1. Kazneno djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina

Kazneno djelo bludnosti počinjeno s osobom mlađom od 18 godina smatra se »kaznenim djelom protiv najslabijih«, »griehom groznim u Božjim očima, koji šteti ugledu i vjerodostojnosti same Crkve«, »prljavštinom«, to su »slučajevi koji razdiru srce, putene zloupotrebe maloljetnika, što je osobito tragično ako zloupotrebu počini svećenik«. ⁴¹ Najstroža osuda koja je jasan i nepobitan izvor odbojnosti sadržana je u Isusovim riječima. Poistovjećujući se s malenima, Isus govori: »Tko primi radi mene jedno malo dijete kao što je ovo, mene prima. A tko na grijeh navede jednoga od ovih malenih što u me vjeruju, bolje bi mu bilo da mu ovjese o vrat mlinski kamen što ga okreće magare i da ga utope u dnu mora« (Mt 18, 5-6; Mk 9, 42; Lk 17, 1-2). Djela pedofilije osobito su teška uvreda dostojanstva čovjeka koji je stvoren na sliku i priliku Božju (Post 1, 27).

Za kažnjivo djelo odgovornost snosi pojedinac koji ga počini. Riječ je o pojedinačnim slučajevima koji se ne smiju generalizirati.⁴² Ipak, dakako, treba napomenuti kako je i samo jedan klerik koji počini kažnjivo djelo s osobom mlađom od 18 godina previše jer izaziva sablazan. Nažalost, treba reći da su

³⁹ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 361.

⁴⁰ Usp. Antonio CALABRESE, *Diritto penale canonico*, 354.

⁴¹ Kardinal J. Ratzinger na križnom putu u Koloseumu na Veliki petak 2005. godine, samo nekoliko dana prije negoli je izabran za rimskoga prvosvećenika, nazvao je pedofiliju »prljavštinom«. Usp. http://www.vatican.va/news_services/liturgy/2005/via_crucis/it/station_09.html (14. VIII. 2008.); usp. BENEDETTO XVI., Discorso ai Vescovi della Conferenza episcopale di Irlanda in visita *Ad limina apostolorum* (28. X. 2006.), u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2006/october/documents/hf_ben-xvi_spe_20061028_ad-limina-ireland_it.html (14. VIII. 2008.).

⁴² Danas u svijetu ima oko 500 000 svećenika. Prijavljeni slučajevi kažnjivih djela pedofilije čine mali postotak, a oni utvrđeni i zaključeni s kaznenom mjerom još manji. Vjerodostojni izvori govore o 0,3% klerika. Usp. Raffaello MARTINELLI, *Pedofilia e sacerdoti* (21. VII. 2007.), u: <http://www.zenit.org/article-11212?l=italian> (14. VII. 2008.).

u nekim partikularnim Crkvama pojedini ordinariji (kan. 134, § 1) pogriješili kad su se, podcjenjujući ozbiljnost pedofilije, ograničili na premještaj klerika (kann. 190-191) iz jedne crkvene službe na drugu službu ili iz jedne župe na drugu. Takvi postupci nisu bili ispravan pravni put u ostvarenju pravednosti pa je Sveta Stolica 2001. godine zbog težine kažnjivoga djela odlučila *prisvojiti pravo odlučivanja* u kaznenim djelima s osobom mlađom od 18 godina.⁴³ Apostolsko pismo Ivana Pavao II. od 30. travnja 2001. godine u obliku motu propria *Sacramentorum sanctitatis tutela*⁴⁴ (*Normae de gravioribus delictis* Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis) imalo je za svrhu precizno odrediti najteža kažnjiva djela protiv ćudoređa i u slavljenju sakramenata koja su u isključivoj mjerodavnosti Kongregacije za nauk vjere,⁴⁵ kao i posebne procesne norme za proglašenje ili izricanje kanonskih kaznenih mjera. Kongregacija za nauk vjere poslala je 18. svibnja 2001. godine Pismo svim biskupima, ordinarijima i pa-

⁴³ Treba napomenuti da je i prije 2001. godine Sveta Stolica donijela dokument u kojemu se bavila kaznenim djelom pedofilije. Usp. SUPREMA SACRA CONGREGATIO SANCTI OFFICII, Instr. *Crimen sollicitationis ad omnes patriarchas, archiepiscopos, episcopos aliosque locorum ordinarios* »etiam ritus orientalis«: *De modo procedendi in causis sollicitationis a tutti i patriarchi, arcivescovi, vescovi e agli altri ordinari dei luoghi* »anche del Rito orientale«; »Procedimento nelle cause di sollecitazione« (16. III. 1962.), Tipografia Poliglotta Vaticana, 1962.

⁴⁴ Usp. IOANNES PAULUS II, Litt. Ap. motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* datae quibus *Normae de gravioribus delictis* Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgantur (30. IV. 2001.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.) 11, 737-739; 785-788. *Normae de gravioribus delictis* Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis imaju dva djela: *I. dio* Supstantivne norme (čl. 1-5); *II. dio* Proceduralne norme (čl. 6-26); usp. www.bishop-accountability.org/resources/resource-files/churchdocs/SacramentorumAndNormaeEnglish.htm (1. XII. 2008.). O osvrtnu na motu proprio *Sacramentorum sanctitatis tutela* vidi: Tarcisio BERTONE, La competenza e la prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede. Procedure speciali, u: *Quaderni dello Studio Rotale*, 11 (2001.), 23-40; Velasio DE PAOLIS, Norme *de Gravioribus Delictis* riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede, u: *Periodica*, 91 (2002.) 2, 273-312; Brian FERME, *Graviora delicta*: the Apostolic Letter M.P. *Sacramentorum sanctitatis tutela*, u: *Il processo penale canonico*, Zbigniew SUCHECKI (ur.), Roma, 2003., 365-382; Gianfranco GHIRLANDA, Doveri e diritti nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici, u: *Periodica*, 91 (2002.) 1, 29-48; John JUKES, Canonical Considerations on the Motu Proprio [*Sacramentorum sanctitatis tutela*] signed by Pope John Paul II on the 30th April 2001, u: *Newsletter of the Canon Law Society of Great Britain and Ireland*, 90 (2003.) 2, 26-33; Heribert SCHMITZ, Der Kongregation für die Glaubenslehre Vorbehaltene Straftaten, u: *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, 170 (2001.) 2, 441-462; Zbigniew SUCHECKI, La tutela penale dei minori presso la Congregazione pel la Dottrina della Fede riguardo ai *delicta graviora*, u: *Apollinaris*, 79 (2006.) 3-4, 719-732; Charles SCICLUNA, The procedure and Praxis of the Congregatio for the Doctrine of the Faith regarding *Graviora Delicta*, u: *Forum. A Review of Canon Law and Jurisprudence*, 95 (2006.) 1, 116-125.

⁴⁵ Usp. IOANNES PAULUS II, Constitutio Apostolica *Pastor bonus*, De Romana Curia, (28. VI. 1988.), br. 52, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 80 (1988.) 7, 874.; usp. i hrvatski prijevod: Apostolska konstitucija o Rimskoj kuriji *Dobri Pastir*, čl. 52., u: ZKP-1983., 921.

trijarsima *De delictis gravioribus*⁴⁶ koje je potpisao tadašnji prefekt Kongregacije za nauk vjere kardinal Joseph Ratzinger. Svrha je Pisma isključivo praktična provedba normi *De gravioribus delictis* (čl. 1-26).

Navedeni dokumenti bave se pitanjem sudskoga postupka u kanonskom uređenju i ni u kojoj mjeri ne bave se optužbama i mjerama građanskih sudova koji postupaju sukladno vlastitim zakonima. Tko god se obrati ili se obraća crkvenome sudu, može se obratiti i građanskom sudu podizanjem tužbe za slična kaznena djela. Postupanje Crkve nipošto ne teži izuzimanju nekih kaznenih djela iz ingerencije građanskih sudova ili njihovo prikrivanje. Moguća su, dakle, dva puta utvrđivanja i izricanja kaznenih mjera za kazneno djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina: crkveni put (sukladno normama kanonskoga prava) i civilni put (sukladno normama kaznenoga prava pojedine države). Oba navedena puta potpuno su neovisna i samostalna i ne smiju se međusobno pomiješati.⁴⁷

O neovisnosti i samostalnosti ovih dvaju putova indirektno govori i *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima*.⁴⁸ Članak 8, stavak 1. određuje da će sudske vlasti obavijestiti nadležne crkvene vlasti o pokretanju krivične istrage o kleriku zbog možebitnih djela predviđenih krivičnim zakonikom. Tim se Ugovorom u Hrvatskoj predviđa samo dostavljanje obavijesti nadležnim crkvenim vlastima o sudskoj istrazi klerika, a ne o dostavljanju rezultata istrage ili pravorijeka. Dakle, sudske vlasti dužne su samo obavijestiti o sudskoj istrazi dijecezanskoga biskupa, ako je u pitanju klerik, ili više redovničke poglavare kleričkih ustanova papinskoga prava, ako se radi o kleriku redovniku te više poglavare kleričkih družbi apostolskoga života papinskoga prava, ako se radi o kleriku članu tih družbi. Ako bi se pak radilo o biskupima, sudske vlasti morale bi obavijestiti Svetu Stolicu, i to redovito preko Apostolske nuncijature. Ovakav način ponašanja ne predstavlja neku posebnu povlasticu, nego odražava dobre odnose između Crkve i države i unaprjeđuje međusobnu suradnju. Ugovor uzima u obzir i javnu službu pojedinoga klerika i brigu njegova poglavara da se na vrijeme pobrine za zamjenu

⁴⁶ Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Epistula [...] *de delictis gravioribus* eidem Congregationi pro Doctrina Fidei *reservatis* (18. V. 2001.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.) 11, 785-788.

⁴⁷ »Politička zajednica i Crkva su svaka na svom području, neovisne jedna o drugoj i autonomne«, ali je potrebna »zdrava međusobna suradnja«. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. X. 1965.), br. 11, u: *Dokumenti*, 72008., (dalje: GS).

⁴⁸ Usp. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, u: *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, Zagreb, 2001., 27-37.

klerika, omogućujući vjernicima redovito dušobrižništvo. Ono što se govori, ono što je klerik čuo u slavlju sakramenta pokore, posebno u ispovijedi, ne smije biti kazano nikome, pa ne može biti predmetom istrage. Članak 8, stavak 2. istog Ugovora pak određuje: »Ispovjedna tajna je u svakom slučaju nepovrjediva«. Načelo poštivanja profesionalne tajne u pojedinim zanimanjima posebno je važno za sakrament ispovijedi koji po samoj naravi zahtijeva tajnost (kann. 983-984).⁴⁹

U čl. 4 normi *De gravioribus delictis* određuje se da su Kongregaciji za nauk vjere pridržana kažnjiva djela protiv ćudoređa, tj. kažnjivo djelo protiv šeste Božje zapovijedi počinjeno od klerika s osobom mlađom od 18 godina. Novina, s obzirom na određivanja kažnjivoga djela, uočava se u određivanju dobi osobe (18 godina) s kojom se počini kažnjivo djelo. U kan. 1395, § 2 važećega Zakonika bila je propisana dob od 16 godina. Nedvojbeno da je promjena kan. 1395, § 2, s obzirom na kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina, bila potrebna ne samo sa stajališta kanonsko-kaznenoga prava već isto tako i s moralnoga stajališta. Zakonodavac u normama *De gravioribus delictis* upotrebljava pojam *delictum cum minore* što ne znači samo fizički kontakt ili direktnu zloupotrebu (npr. spolni odnošaj ili spolna radnja s djetetom)⁵⁰ nego uključuje također *indirektne zloupotrebe* (npr. bludne radnje, zadovoljavanje vlastite ili tuđe pohote, navođenje djeteta da pred njim ili drugom osobom izvršava takve radnje, podvođenje, pokazivanje pornografije maloljetnoj osobi, pokazivanje golog tijela pred maloljetnom osobom, snimanje djeteta ili maloljetne osobe za izradu fotografija, audiovizualnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili prodaje, raspačavanja ili prikazivanja takvoga materijala, ili navođenje na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, skidanje i pohranjivanje pedofilskih sadržaja s interneta).⁵¹ Skidanje i pohranjivanje (*downloading*) pedofilskih sadržaja s interneta kažnjivo je djelo na

⁴⁹ O sakramentalnom pečatu, ispovjednoj tajni i znanju iz ispovijedi vidi: Matija BERLJAK, *Sakramenti ozdravljenja. Pokora i Bolesničko pomazanje*, Zagreb, 2004., 58-61.

⁵⁰ Usp. *Kazneni zakon* Republike Hrvatske, čl. 192., u: *Narodne novine*, 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05. i 71/06.

⁵¹ Npr. *Kazneni zakon* Republike Hrvatske u čl. 193 određuje kažnjivo djelo *bludne radnje*, a u čl. 194 određuje kažnjivo djelo za onoga tko pred djetetom ili maloljetnom osobom obavlja radnje namijenjene zadovoljavanju vlastite ili tuđe pohote, ili tko navede dijete da pred njim ili drugom osobom vrši takve radnje. Čl. 195 određuje kažnjivo djelo *podvođenje*. Čl. 196 određuje kažnjivo djelo za onoga tko snimi dijete ili maloljetnu osobu za izradu fotografija, audiovizualnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili prodaje, raspačava ili prikazuje takav materijal, ili dijete navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi. Usp. *Narodne novine*, 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05. i 71/06.

građanskom području pojedinih država.⁵² Prema praksi Kongregacije za nauk vjere, nabrojena ponašanja ulaze u sadržaj riječi *delictum gravius*.⁵³

3.2. *Proceduralni naglasci i novosti*

Oštrina kojom Crkva procjenjuje i sudi za kaznena djela protiv ćudoređa počinjena s osobom mlađom od 18 godina dokazuje se i time što Sveta Stolica svojim posebnim zakonima pridržava pravo suđenja za tu vrstu zlodjela. Posebni zakon *Normae de gravioribus delictis* izričito navodi kako je za kazneno djelo protiv šeste Božje zapovijedi koje počinji klerik nad osobom mlađom od 18 godina neposredno nadležna Kongregacija za nauk vjere (čl. 4, § 1), koja u takvim slučajevima djeluje »u svojstvu Apostolskog suda«. To što je zakonodavac dao Kongregaciji za nauk vjere pravo suđenja pokazuje kako Crkva ta djela smatra vrlo teškima. Takav stav zakonodavca nipošto nije na tragu želje za prikrivanjem ili zataškavanjem mogućih skandala kako bi se umanjila težina takvih nedjela već, naprotiv, ukazuje na to da je riječ o vrlo teškim djelima kojima se posvećuje najveća moguća pozornost i ozbiljnost, pa se odluka o njima ne prepušta »mjesnim strukturama«, koje su potencijalno podložne utjecajima, već je ona u nadležnosti jednog od tijela Svete Stolice, tj. Kongregacije za nauk vjere. Provedbe kaznenoga postupka za djelo pedofilije na kanonskoj razini (pored suđenja pred građanskim sudom s mogućnošću izricanja kazne zatvora) jasan je znak da Crkva želi provesti »čišćenje« u vlastitim redovima, pa je shodno tome predviđena i mogućnost izricanja najteže kazne za klerika proglašenoga krivim, tj. otpusta iz kleričkoga staleža.

Normae de gravioribus delictis (čl. 1-26) i Pismo svim biskupima, ordinarijima i patrijarsima *De delictis gravioribus* donose određene proceduralne naglaske i novosti za kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina.⁵⁴

⁵² Npr. *Kazneni zakon* Republike Hrvatske u čl. 197 određuje kažnjivo djelo za onoga tko pomoću računalnog sustava ili mreže proizvodi, nudi, distribuira, pribavlja za sebe ili drugoga, ili tko u računalnom sustavu ili na medijima za pohranu računalnih podataka posjeduje pornografske sadržaje koji prikazuju djecu ili maloljetnike u seksualnom eksplicitnom ponašanju ili koji su fokusirani na njihove spolne organe. Isto tako, kažnjivo je djelo ako tko djetetu, posredstvom računalnog sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka učini pristupačnim slike, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskog sadržaja. *Usp. Narodne novine*, 110/97., 27/98., 50/00., 129/00., 51/01., 111/03., 190/03., 105/04., 84/05. i 71/06.

⁵³ *Usp. Zbigniew SUCHECKI, La tutela penale dei minori presso la Congregazione per la Dottrina della Fede riguardo ai delicta graviora*, u: *Apollinaris*, 79 (2006.) 3-4, 724.

⁵⁴ *Usp. CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Epistula [...] de delictis gravioribus eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis* (18. V. 2001.), u: *Acta Apostolicae Sedis*, 93 (2001.) 11, 787-788.

a) *Prethodna istraga*. U slučaju vijesti o kaznenom djelu ili dojave djela ordinarij je dužan najprije provesti prethodnu istragu kako bi utvrdio postoje li sigurne indicije odgovornosti klerika, odnosno barem vjerojatne indicije (*notitiam saltem verisimilem*) (čl. 13).⁵⁵ Prethodna istraga redovito se zahtijeva u kaznenom postupku (kan. 1717), pa je zakonodavac ni u ovim pridržanim slučajevima ne isključuje. Ordinarij može provesti prethodnu istragu osobno ili preko druge prikladne osobe, ali pritom mora štiti dobar glas (kan. 220) svih uključenih u istragu te jasno odrediti obveze i prava onoga tko obavlja istragu.⁵⁶ Prethodnu istragu ne mora nužno provoditi svećenik (sudac preslušatelj ili sudac istražitelj), nego se zahtijeva da istražitelj bude prikladna osoba, što nije slučaj za članove sudskog vijeća gdje se isključivo traži svećenički karakter sudišta. Kongregacija za nauk vjere uključuje se u istragu nakon što je prethodna istraga omogućila ordinariju odrediti sigurne indicije (ili vjerojatne indicije) odgovornosti klerika tj. obavijesti o počinjenju kažnjivoga djela.

b) *Upućivanje spisa prethodne istrage Kongregaciji za nauk vjere*. Zakonodavac u kan. 1718 ostavlja ordinariju, koji je započeo prethodnu istragu, donošenje odluke o pokretanju sudskog postupka. Međutim, čl. 13 normi *De gravioribus delictis*, kao i Pismo Kongregacije za nauk vjere *De delictis gravioribus*, zahtijeva da, ukoliko postoje sigurne indicije o počinjenju kažnjivoga djela, ordinarij uputi Kongregaciji za nauk vjere sve spise prethodne istrage. Ako prethodna istraga ne poluča postojanje nikakvih indicija, ordinarij nije dužan podastrijeti rezultate prethodne istrage Kongregaciji za nauk vjere, ali je dužan donijeti odluku o zaključenju prethodne istrage. Odredba o dostavljanju rezultata prethodne istrage Kongregaciji za nauk vjere u jednu ruku *ograničava* vlast upravljanja ordinarija koja mu je dana u kan. 1718. Treba pretpostaviti da je ovo ograničenje vlasti upravljanja ordinarija samo privremeno, očito zbog krize izazvane seksualnim zloupotrebama klerika koje su Crkvi nanijele štetu.

c) *Odluka Kongregacije za nauk vjere o kaznenom postupku*. Nakon što pregleda spise predmeta Kongregacija za nauk vjere odlučuje, ako smatra potrebnim, zadržati predmet za sebe ili rješavanje s uputama povjера vlastitom sudu ordinarija (čl. 14). Uobičajeno Kongregacija za nauk vjere nalaže ordinariju da vodi sudski postupak na vlastitom sudu obdržavajući odredbe *Zakonikâ Kato-*

⁵⁵ Usp. Charles SCICLUNA, *Procedura e prassi presso la Congregazione per la Dottrina della fede riguardo ai delicta graviora*, u: Davide CITO (ur.), *Precesso penale e tutela dei diritti nell'Ordinamento Canonico*, Milano, 2005., 282-283.; Frans DANEELS, *L'investigazione previa nei casi di abuso sessuale di minori*, u: RAZNI AUTORI, *Iustitia in caritate*, Roma, 2005., 499-506.

⁵⁶ Osoba koja obavlja istragu ima ista ovlaštenja i obveze kao i preslušatelj u postupku (kan. 1428, § 3; 1717, § 3).

ličke crkve. Kongregacija za nauk vjere može suditi u pridržanom slučaju, npr. kad je pozornost medija i javnosti takva da se čini pretjerani pritisak na mjesni sud ili sud ordinarija. Čak je poželjna promjena mjesta suđenja u mnogim slučajevima kako bi se smanjio pritisak na rad suda. U znanosti kanonskoga prava nameće se pitanje koju vrstu postupka primijeniti u ovim slučajevima: *sudski ili upravni*? Kan. 1342, § 2 prednost daje sudskom postupku najvjerojatnije jer bi se u njemu mogla zaštititi sva procesna prava. Zbog opravdanoga razloga mogao bi se voditi i upravni postupak, ali ne u slučaju otpuštanja iz kleričkoga staleža ili u situacijama u kojima se zahtijeva sudski postupak (kan. 1342, § 2). Sva teška kažnjiva djela zahtijevaju vođenje sudskoga postupka. Za navodno počinjeno kažnjivo djelo s osobom mlađom od 18 godina mora se voditi sudski postupak.

d) *Isključivost priziva vrhovnom sudu Kongregacije za nauk vjere*. Pravo na priziv optuženoga, njegova odvjetnika i promicatelja pravde protiv presude prvog stupnja, što je u skladu s kan. 1727, isključivo je u mjerodavnosti vrhovnoga suda Kongregacije za nauk vjere (čl. 19). Tako je isključena mjerodavnost priziva na sudove drugoga stupnja (kan. 1438), pa i kompetencija priziva na Rimsku rotu (kan. 1441, § 1, br. 1). Samo je vrhovni sud Kongregacije za nauk vjere mjerodavan zaprimiti priziv u takvim slučajevima, a svi su ostali sudovi apsolutno nemjerodavni. Međutim, ništa ne priječi da vrhovni sud Kongregacije za nauk vjere ovlasti neki drugi sud za suđenje u prizivu.

e) *Ustanova zastare*. Čl. 5 normi *De gravioribus delictis*, kao i Pismo Kongregacije za nauk vjere *De delictis gravioribus*, modificira kanone koji govore o zastari za pojedina kaznena djela. Važeći Zakonik, iako govori o kažnjivim djelima pridržanim Kongregaciji za nauk vjere, nije odredio vrijeme zastare (kan. 1362, § 1, br. 1). Čl. 5 određuje da kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina, koje je rezervirano Kongregaciji za nauk vjere, prestaje zastarom nakon 10 godina.⁵⁷ Zastara teče prema odredbi općega prava (kan. 1362, § 2), ali za kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina započinje teći od dana kad je maloljetna osoba navršila 18. godinu života. Dakle, kažnjivo djelo može biti prijavljeno dok osoba ne napuni 28. godinu života.

f) *Osobni svećenički karakter sudišta*. U sudištima uspostavljenim od ordinarija ili eparha za kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina valjano mogu obavljati službu suca, promicatelja pravde, bilježnika i odvjet-

⁵⁷ Prema ZKP-1983., u kojemu je rok zastare za kažnjiva djela iz kan. 1395 iznosio pet godina, može izgledati da je kanonsko zakonodavstvo mnogo blaže u usporedbi s analognim državnim zakonima, kako u svezi sa starošću žrtve tako i u svezi s objektivnim elementom kažnjivog djela te u svezi sa zastarom od trenutka izvršenja djela (kan. 1362, § 1, 2°). Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *La sanzioni nella Chiesa*, 361.

nika samo svećenici (čl. 12). Svećenički karakter sudišta nije nužan element za prethodnu istragu, kao što je već prethodno spomenuto.

g) *Predaja spisa predmeta nakon suđenja Kongregaciji za nauk vjere*. Kada je stupanj suđenja na bilo koji način završen, svi spisi parnice trebaju se što prije, po službenoj dužnosti, predati Kongregaciji za nauk vjere (čl. 22). U redovitim slučajevima tako se postupa ako je uložen priziv na presudu prvoga stupnja (kan. 1474, § 1), međutim norme *De gravioribus delictis*, kao i Pismo, određuju da se to mora izvršiti u svim slučajevima.

h) *Obdržavanje odredaba Zakonikâ Katoličke crkve i specijalnih odredaba*. Svi sudovi latinske Crkve i istočnih katoličkih Crkava dužni su obdržavati i primjenjivati u svemu kanone o kažnjivim djelima i kaznama na isti način kao i u kaznenom postupku, odnosno kanone obaju Zakonikâ, zajedno sa specijalnim odredbama koje će biti dane za pojedinačni slučaj od Kongregacije za nauk vjere (čl. 26).

i) *Papinska tajna*. Norme *De gravioribus delictis* i Pismo Kongregacije za nauk vjere *De delictis gravioribus* nisu tajni dokumenti, kako ih se ponekad želi prikazati u medijima, jer su objavljeni u službenom glasilu Svete Stolice, a *De delictis gravioribus* poslano je i svim biskupima kako bi im se dale upute o načinu postupanja u takvim slučajevima. Specifični slučajevi mogu se zaštititi tajnom, tako i kažnjivo djelo počinjeno s osobom mlađom od 18 godina podliježe papinskoj tajni (čl. 25), no ne utvrđuje se nikakva kaznena mjera za slučaj kršenja tajne, iako je riječ o tajni koja savjest vezuje jače od neke druge obične tajne ili poslovne tajne. U ovim je slučajevima smisao tajnosti osiguranje što je moguće veće zaštite ugleda osumnjičenika, koji je nevin sve do izricanja presude, prava na diskreciju žrtava i svjedoka, slobode djelovanja mjerodavnoga suca, koji treba suditi slobodno i bez ikakvih pritisaka. Tajnošću se želi zaštititi dostojanstvo svih sudionika, a ponekad se može nepobitno utvrditi, već u prethodnoj istrazi, da je osumnjičena osoba nevinna.

3.3. Sintetički sadržaj obveze i prava u slučajevima seksualnih zloupotreba

Sadržaj obveza i prava u slučajevima seksualnih zloupotreba od strane klerika obuhvaća obveze i prava više osoba, kao i zajedničko dobro Crkve. Kanonist Gianfranco Ghirlanda sadržaj obveza i prava promatra navodeći sintetički tri osnovne skupine: 1) obveze i prava optuženoga klerika, 2) obveze i prava žrtve; 3) obveze i prava dijecezanskog biskupa ili poglavara ustanove posvećenoga života ili društva apostolskog života čiji je član optuženi klerik.⁵⁸

⁵⁸ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpretati da chierici, u: *La Civiltà Cattolica*, 153 (2002.) 2, 341-353.

1. *Obveze i prava klerika počinitelja kažnjiva djela.* Svi klerici dužni su u svojem življenju na osobit način nastojati oko svetosti (kan. 276, § 1).⁵⁹ Poziv na svetost upućen je svim vjernicima (kan. 210). Ipak, kako je svetost povezana s životnim stanjem svakog pojedinca, klerici, upravo primljenim darom i službom, od Boga su pozvani živjeti zahtjeve evanđelja na još radikalniji način.⁶⁰ Kažnjiva djela iz kan. 1395 vrlo su teška kršenja crkvene službe povjerene od Crkve i proturječe su vlastitom posvećenju.

Klerici imaju obvezu i pravo na dobar glas i zaštitu vlastitog intimiteta (kan. 220).⁶¹ Kan. 1029 u uvjete za primanje svetih redova uvrštava i uvjet uživanja dobroga glasa. Dobar glas kod vjernika ukazuje na to da kandidat posjeduje navike, dokazane vrline i sve druge odlike koje zahtijeva služba. Svaki klerik ima pravo na obranu vlastita dobra glasa. Ipak zakonodavac u kan. 223 određuje da se u ostvarivanju vlastitih prava treba imati u vidu i opće dobro Crkve. U ostvarenju toga cilja ponekad može biti povrijeđen dobar glas neke osobe kao npr. u slučaju kada se izrekne kaznena presuda ili odredi kaznena mjera koja ima svoje izvanjske reperkusije ili publicitet. Seksualne zloupotrebe klerika, provođenje kaznenog postupka i izricanje kaznene mjere nedvojbeno štete dobrom glasu klerika i izazivaju sablazan u zajednici vjernika. Obrana dobroga glasa nije samo pravo klerika nego je to i njegova obveza u odnosu na zajednicu vjernika.

Obveza je i dijecezanskoga biskupa i poglavara štititi dobar glas klerika (kan. 384), a kad je potrebno, pristupiti iskorjenjenju klevete (kan. 1390, § 2). Iskorijeniti klevetu znači iskorijeniti zlo u zajednici vjernika ili braniti zajednicu ako je kleveta nastala izvan zajednice. Vjernici koji poglavaru podnesu klevetničku prijavu o kažnjivom djelu ili na drugi način povrijede dobar glas klerika mogu se kazniti pravednom kaznom, ne isključujući cenzuru (kan. 1390, § 2). Svaki postupak dijecezanskoga biskupa ili poglavara u odnosu na nekog od klerika, koji ima javnih reperkusija, zakonit je samo ako se postupak poduzima za dobro zajednice ili ako su dijecezanski biskup ili poglavar stekli moralnu sigurnost, pa makar još nepotpunu tijekom nekog kanonskoga kaznenoga postupka, kao što je to predviđeno za slučaj kaznenih djela i kan. 1395, § 2, da je klerik zaista počinio djelo za koje ga se tereti.⁶²

⁵⁹ Osim kan. 276, § 1, koji općenito poziva klerike na svetost, zakonodavac i na drugim mjestima u Zakoniku potiče klerike na svetost, npr. usp. kann. 387, 521, § 2, 573; 600; 607, § 1; 673; 712; 713, § 2; 732.

⁶⁰ Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Esortazione apostolica Pastores dabo vobis* (25. III. 1992.), br. 20, u: *Acta Apostolicae Sedis*, 84 (1992.) 8, 687.

⁶¹ Komentar kan. 220 vidi u: Alfonso CAUTERUCCIO, *Il diritto alla buona fama e alla intimità. Analisi e commento del can. 220*, u: *Commentarium pro Religiosis*, 73 (1992.) 1, 39-81.

⁶² Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, 345.

Za vrijeme kaznenoga postupka nije dopušteno prisiljavati klerika na psihološka ispitivanja odnosno vještačenja temeljem kojih se treba utvrditi naginje li on izvršenju predmetnih kaznenih djela ili se ona provode kako bi se iznudilo njegovo priznanje. Takva bi praksa bila protivna kan. 220 koji štiti pravo na obranu osobnoga intimiteta. Za takva ispitivanja klerik mora potpuno slobodno dati svoj pristanak, kao što mora dati i pristanak kako bi stručnjak, psiholog i(li) psihijatar, rezultate ispitivanja priopćio dijecezanskoj biskupu ili poglavaru.⁶³

2. *Obveze i prava žrtve*. Svaka osoba ima ne samo pravo nego i obvezu, ako je pretrpjela neki od oblika seksualnih zloupotreba od strane klerika, o tome osobno obavijestiti mjerodavnoga dijecezanskoga biskupa ili poglavara. Ta obveza žrtve konfigurira se ne samo prema njoj samoj i zajednici koju treba zaštititi od mogućih daljnjih istovrsnih djela nego i u odnosu na klerika, jer jedina je osoba koja počinitelju kažnjivoga djela može pomoći, pa makar i disciplinskom mjerom, isključivo dijecezanski biskup ili poglavar.⁶⁴ Osobno obavještavanje omogućuje dijecezanskoj biskupu ili poglavaru ili njihovu delegatu intervenciju bez odlaganja, poglavito u odnosu na žrtvu te pokretanje istrage u smislu kan. 1 717.⁶⁵

Dijecezanski biskup i poglavar mogu, kad zakluče da postoji opravdana sumnja u počinjeno djelo, o svemu obavijestiti građanske vlasti. Kanonist Gianfranco Ghirlanda smatra da ne bi bilo nimalo pastoralno ako bi dijecezanski biskup ili poglavar o svemu obavijestili građansku sudsku vlast kako bi izbjegli eventualnu upletenost u sudski proces koji bi žrtva mogla pokrenuti.⁶⁶

Žrtva svojom savješću odgovara za istinitost optužbe. U slučaju lažne optužbe tužitelj bi počinio težak grijeh ne samo zato što je tvrdio neistinu nego zato što je time nanio štetu ugledu klerika i oštetio zajednicu vjernika unijevši u nju sumnju. Onaj tko lažno optuži klerika, čini kazneno djelo *lažne prijave i teške povrede dobrog glasa drugoga* u smislu odredba kan. 1390, §§ 2 i 3. Ponašanje osobe koja lažno optužuje utoliko je teže ako je ujedno pokrenula i postupak pred građanskim sudom s nakanom ostvarenja novčane naknade.⁶⁷

Svjedočanstva žrtava treba adekvatno utvrditi i provjeriti, radi istine i radi implikacija za sve druge obuhvaćene osobe. Uz osiguranje prava na obranu, uvijek treba saslušati obje strane. U mnogim se slučajevima sponta-

⁶³ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, bilješka 11., 349.

⁶⁴ Usp. *Isto*.

⁶⁵ Usp. *Isto*.

⁶⁶ Usp. *Isto*.

⁶⁷ Usp. *Isto*.

no nameće pitanje zašto neke žrtve tužbu podižu tek nakon nekoliko godina? Odgovor na ovo pitanje teško je dati. Nažalost, u nekim je sredinama neopravdano stvoreno ozračje sumnje i zaziranja od svećenika, poglavito zbog načina informiranja nekih sredstava društvenoga priopćivanja koji nije samo informativan nego često naginje potenciranju skandala, ponekad i uz nečasnu nakanu nekih da se naruši ugled Crkve, svećenika i vjerodostojnost njihova nauka. Treba napomenuti da u anglosaksonskom pravnom sustavu za djela ove vrste odgovornost pada i na *biskupiju* (pravnu osobu) kojoj klerik pripada te da je biskupija dužna žrtvi novčano nadoknaditi štetu. Na taj način Crkva, osim sablazni, tj. gubitka ugleda trpi i novčanu štetu, čiji iznos uostalom mnogima može biti primamljiv.⁶⁸ Ako je tužitelj zaista bio žrtva seksualne zloupotrebe, tada on ima pravo na naknadu štete od strane klerika koji je djelo počinio, no nikako od dijecezanskoga biskupa, u kanonskom smislu, osim u slučaju ako je stekao moralnu sigurnost o utemeljenosti optužaba koje terete klerika, a nije intervenirao u smislu kan. 1341 ili kann. 1740-1747.

Katolička crkva vrlo je tužna zbog nevinih žrtava, kao i zbog osoba koje nisu trebale postati klerici. Poziv i poticaj Crkve, osobito od strane rimskih prvosvećenika, da se bude blizu žrtvama i da se podupire njihov zahtjev za izvršenjem pravde jasan je znak želje za otkrivanjem istine.⁶⁹ Seksualne zloupotrebe mogu imati vrlo teške posljedice za žrtvu, neovisno o okruženju u kojem su se zbivale, jer izravno narušavaju fizičko, emocionalno i mentalno zdravlje i utječu na psihosocijalni razvitak. Žrtvama i njihovim obiteljima Crkva je dužna pružiti posebnu pomoć preko vlastitih institucija i stručnih osoba,⁷⁰ kao i

⁶⁸ Npr. prevladavajući je stav pravosuđa u Sjedinjenim Američkim Državama o gotovo neograničenoj pravnoj odgovornosti Crkve za bilo kakvo kazneno ponašanje njezinih službenika. Prema mišljenju kanonista Juliána Herranza, pravosuđe bi trebalo otkloniti takva neprimjerena pojednostavnjenja. Usp. Julián HERRANZ, *Il diritto canonico, perché?*, u: Ombretta FUMAGALLI CARULLI, *Il governo universale della Chiesa e i diritti della persona*, Milano, 2003., 397.

⁶⁹ Briga Crkve za žrtve seksualnih zloupotreba očitovala se i prigodom pohoda Benedikta XVI. Usp. BENEDETTO XVI, *Discorso a Santuario Nazionale dell'Immacolata Concezione di Washington* (16. IV. 2008.), u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2008/april/documents/hf_ben-xvi_spe_20080416_bishops-usa_it.html (14. VIII. 2008.); BENEDETTO XVI, *Omelia a Saint Mary's Cathedral di Sydney* (19. VII. 2008.), u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/homilies/2008/documents/hf_ben-xvi_hom_20080719_cathedral_it.html (1. X. 2008.).

⁷⁰ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, 351. Npr. Švicarska biskupska konferencija izradila je 2002. godine dokument naslovljen *Abusi sessuali nella pastorale. Direttive per le Diocesi*. Dokument propituje uzroke koji su doveli do seksualnih zloupotreba, postavlja okvire prevencije te otvara put potrebne pomoći za žrtve. Usp. CONFERENZA DEI VESCOVI SVIZZERI, *Abusi sessuali nella pastorale. Direttive per le Diocesi*. (1. XII. 2002.), u: <http://www.ildialogo.org/Ratzinger/pretipedofili/DocVescCHabussexuels.pdf> (1. XII. 2008.).

potrebnu suradnju s državnim institucijama kada se donose prekršajne ili kaznene mjere, posebno pazeći da postupak teče diskretno i obazrivo u odnosu na obuhvaćene osobe.

Problem pedofilije ne tiče se samo Katoličke crkve, kako ga se u medijima posljednjih godina želi prikazati, već je on, nažalost, stvarnost koja okružuje i zahvaća različite kategorije ljudi i profesija i ima različite oblike (npr. seksualni turizam, pedopornografija, seksualno iskorištavanje maloljetnih osoba...). Pojava ovakvih seksualnih zloupotreba uznemirujući je znak gubitka temeljnih vrijednosti kao što su ljubav, dostojanstvo čovjeka i pozitivan aspekt spolnosti. Nužno je da svi prihvate i u potpunosti počnu primjenjivati ono što je rimski prvosvećenik Benedikt XVI. poručio irskim biskupima 28. listopada 2006. godine prigodom pohoda *ad limina apostolorum*: »Utvrđiti istinu o onome što se dogodilo u prošlosti, poduzeti sve potrebne mjere kako se to ne bi ponovilo u budućnosti, osigurati potpuno poštivanje načela pravednosti i, iznad svega, izliječiti žrtve i sve one koji su pogođeni ovim abnormalnim nedjelima«. ⁷¹

Kanonist Gianfranco Ghirlanda smatra da je na temelju sadržaja obveza i prava kod seksualnih zloupotreba svećenika moguće govoriti o trima vrstama žrtava: 1) *osobi* koju je klerik seksualno iskoristio (posebno ako je riječ o maloljetnoj osobi); 2) *zajednici vjernika* koju takav čin teško ranjava; 3) *samom kleriku*, i to ne samo ako je neosnovano optužen nego i onda ako se zaista ukaljao nekim od kaznenih djela koja se navode u kan. 1395, § 2. ⁷²

3. *Obveze i prava dijecezanskog biskupa ili poglavara*. Dijecezanski biskup i poglavar u razdoblju formacije kandidata za primanje svetih redova trebaju učiniti sve što nalažu odredbe kanonskoga prava ⁷³ da formacija kandidata bude razdoblje kušnje, rasta, sazrijevanja i spoznaje, kao i razdoblje donošenja odluke od strane odgovornih za njegovu formaciju. ⁷⁴

Odgovornost dijecezanskoga biskupa i poglavara prema kandidatu za sveti red đakonata i prezbiterata ne prestaje ređenjem. Zakonodavac u kan.

⁷¹ Usp. BENEDETTO XVI, Discorso ai Vescovi della Conferenza episcopale di Irlanda in visita *Ad limina apostolorum* (28. X. 2006.), u: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2006/ october/documents/hf_ben-xvi_spe_20061028_ad-limina-ireland_it.html (1. VIII. 2008.).

⁷² Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpretati da chierici*, 353.

⁷³ Usp. ZKP-1983., kann. 232-264; 1025 § 1; 1029; 1030; 1051; 1052.

⁷⁴ Usp. Marcial MACIEL, *La formazione integrale del sacerdote*, Roma, 1994.; Gianfranco GHIRLANDA, *Aspetti della formazione sacerdotale nel Diritto Canonico*, u: Giuseppe PITTAU – Crescenzo SEPE, *Identità e missione del sacerdote*, Roma, Città Nuova, 1994., 86-94. Zakonik u više kanona (npr. 1025 § 1; 1029; 1030; 1051; 1052, § 3) poziva biskupe da odgovorno prosuđuju pri primanju u svete redove.

384 uspostavlja tijesnu vezu između zaštite prava prezbitera⁷⁵ od strane dijecezanskoga biskupa i biskupove brige oko vjernog izvršavanja obveza vlastitih kleričkomu staležu (kan. 384). Dijecezanski biskup mora poštivati prava svojih prezbitera i mora osigurati poštivanje tih prava od strane vjernika, pa makar protiv njih postojale teške optužbe. Osiguranje prava mora biti utoliko više ako su optužbe protiv prezbitera lažne. Zaštita prava od strane odgovornih zahtijeva, koliko je god to moguće, da dijecezanski biskup i poglavar osobno poznaje sve svoje prezbitere, da mu budu poznate njihove sklonosti, sposobnosti, duhovni život, polet, želje, tjelesno i psihičko zdravlje, njihovo materijalno stanje i stanje u njihovim obiteljima.⁷⁶ Pravima i obvezama prezbitera, prema odredbama važećega Zakonika (kann. 276; 278; 279; 281), odgovara dužnost biskupa da prezbiterima stavi na raspolaganje sredstva potrebna za njihov duhovni i intelektualni život. Pastoralni pohod biskupije (kan. 396, § 1) jedan je od najboljih načina uspostavljanja potrebnoga međusobnoga odnosa između biskupa i njegovih klerika, a ujedno i prigoda za dobivanje informacija od klerika i drugih vjernika o njihovu životu i potrebama.⁷⁷

U slučajevima lažne optužbe klerika, dijecezanski biskup ili poglavar imaju dužnost intervenirati ne samo u korist oklevetanoga klerika nego i u smislu zaštite zajednice. U pravilu kleveta rezultira gubitkom povjerenja vjernika u posvećene službenike pa time i u pastoralni rad Crkve. Dužnost utvrđivanja istine ne tiče se isključivo odnosa s optuženim klerikom, nego i čitave zajednice. Ako dijecezanski biskup ili poglavar steknu moralnu sigurnost o utemeljenosti optužaba, tada oni imaju dužnost bez oklijevanja intervenirati kako bi se zajednica zaštitila od daljnje sablazni i štetâ svake vrste.⁷⁸

Kanonist Gianfranco Ghirlanda ističe da s »kanonskog stajališta, dijecezanski biskup ili poglavar nisu ni moralno ni pravno odgovorni za kazneno djelo koje počini klerik. Klerik je hijerarhijski podređen dijecezanskome biskupu ili poglavaru i to po naravi svoje službe ili po zavjetu poslušnosti, ali se njihov odnos nikako ne može poistovjetiti s onim koji se uspostavlja između poslodavca i posloprimca, gdje je poslodavac odgovoran prema trećima za ponašanje posloprimca prilikom izvršavanja radnih zadaća koje je posloprimac primio od poslodavca. Klerik ne vrši službu (ne radi) za dijecezanskoga biskupa

⁷⁵ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, 348.

⁷⁶ Usp. CONGREGAZIONE PER I VESCOVI, *Diretorio Ecclesiae imago per il ministero pastorale dei vescovi*, br. 11, u: *Enchiridion Vaticanum*, 4/2108-2109, 1343.

⁷⁷ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, 350.

⁷⁸ *Isto*, 350-351.

ili poglavara, već je on u službi Božjoj i čitave crkvene zajednice. Klerik svoju službu mora obavljati u subordinaciji i suradnji s dijecezanskim biskupom ili poglavarom, odnosno njegova služba mora se vršiti sukladno odlukama koje daje dijecezanski biskup ili poglavar. Ipak, klerik ima, poglavito kada je riječ o njegovu privatnom životu, određenu slobodu djelovanja unutar koje je u potpunosti odgovoran za svoje postupke, što u potpunosti isključuje odgovornost dijecezanskoga biskupa ili poglavara u slučaju kaznenih djela iz kan. 1395, § 2.⁷⁹ Naime, u slučaju klerika postoje okolnosti i situacije koje izmiču kontroli jer se ne tiču zahtjeva obnašanja službe, nego ulaze u sferu njihova privatnoga života i njihove isključivo osobne odgovornosti. Neki su građanski sudovi to već prihvatili, i to upravo temeljem kanonskih odredaba. Kako bi postojalo sudioništvo u izvršenju kaznenoga djela, potreban je sporazum dviju ili više osoba (kan. 1329), bilo da se druge želi potaknuti na izvršenje djela bilo da se djeluje zajedno s drugima u pripremi samoga djela.⁸⁰

S kanonskoga stajališta može se govoriti o određenoj pravnoj odgovornosti dijecezanskoga biskupa i poglavara samo u slučaju kad bi oni stekli moralnu sigurnost o utemeljenosti optužaba koje terete klerika, a ne bi intervenirali, tj. ne bi pokrenuli sudski ili upravni postupak za izricanje ili proglašenje kazne (kan. 1341) ili npr. ne bi pokrenuli postupak o uklanjanju župnika (kann. 1740-1747). Određeni stupanj moralne odgovornosti može se konfigurirati ako dijecezanski biskup ili poglavar ne bi ispunili obveze koje oni imaju prema klericima kako tijekom njihove formacije tako i za vrijeme obavljanja crkvenih službi jer, da su to učinili, možda bi se moglo izbjeći sablažnjivi život klerika.⁸¹

Zaključak

Kan. 1395 sadrži tri vrste kažnjivih djela počinjenih od klerika: 1) prilježništvo; 2) sablažnjivo stanje; 3) druga kažnjiva djela s posebnim otežavajućim okolnostima: upotreba prisile ili prijetnje; javno; s osobom mlađom od 16 godina (odnosno, prema važećoj odredbi, do 18. godine). Kažnjiva djela iz kan. 1395 vrlo su teška kršenja službe povjerene od Boga i Crkve i kao takva ona su duboka rana u samome kleriku koji svojim ponašanjem proturječi vlastitom posvećenju koje je primio kao čin Božjega posvećenja, zatim u životu žrtve i, konačno, u čitavoj kršćanskoj zajednici. Ima li se ovo u vidu, mjerodavna

⁷⁹ *Isto*, 351-352.

⁸⁰ Usp. Velasio de PAOLIS – Davide CITO, *Le sanzioni nella Chiesa*, 175.

⁸¹ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *Doveri e diritti implicati nei casi di abusi sessuali perpetrati da chierici*, 352.

crkvena vlast dužna je djelovati kako u odnosu prema kleriku tako i u odnosu prema žrtvi i zajednici vjernika primjenjujući ona sredstva koja su zakonita, učinkovita i korisna u zaštiti prava i izvršavanju sadržanih dužnosti.

Kanonski kazneni postupak nakon prethodne istrage nužan je ozdravljajući element. Ispravan pravni pristup može dati doprinos vraćanju vedrine, spokoja i povjerenja mnogim uzburkanim »duhovima«. Katolička crkva priznaje mjerodavnost građanske sudske vlasti u onim slučajevima koji se u građanskom pravu smatraju kaznenim djelima. No Crkva ne može odustati od svojih procesnih i kaznenih instrumenata koji su sukladni specifičnim zahtjevima unutarcrkvene pravednosti. Vjernici na temelju kan. 221 imaju pravo, poglavito u slučaju klerika, na suđenje prema odredbama kanonskoga prava.

Pojedinačni sudski postupci i kaznene mjere pomažu u suprotstavljanju pokušajima proširenja krivnje ili sumnji na veliku većinu posvećenih službenika koji vjerno žive svoj poziv i požrtvovno služe spasenju duša. Ozbiljnost i jasnoća prava, kao pravednoga reda, pomaže da ne postanemo plijenom lakih emocija i površnih dojmova, da ne dopustimo uvlačenje u površne medijske vijesti o bolnim slučajevima, ni da podlegnemo ekonomskim preokupacijama ili osobnim slikama vlastitoga ugleda. Isto tako, provedbe odredaba o formaciji klerika mogu doprinijeti smanjenju broja ovakvih slučajeva seksualnih zlo-upotreba koji su vrlo rijetki i izvanredni, ali koji nesumnjivo izazivaju veliku sablazan pa nalažu primjenu autentične pravne mudrosti.

Summary

OFFENCES BY CLERICS AGAINST THE SIXTH COMMANDMENT (CAN. 1395)

Josip ŠALKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
josip.salkovic@zg.t-com.hr

Using legal sources and literature, the author focuses on commenting on Can. 1395 of The Code of Canon Law (1983), in which the legislator determines offences by clerics against the sixth commandments and the relevant penalties. Can. 1395 notes three types of offences by clerics against the sixth commandment: 1) concubinage (Can. 1395, § 1); 2) scandal (Can. 1395, § 2); 3) other external sin a) by force or threat; b) in public; c) or with a minor under the age of sixteen (e.g. the age has been raised to 18).

The author reflects in particular on offences committed with a person under 18 years of age and presents the latest process adopted by Pope John Paul II in his Apostolic Letter of 30. IV. 2001 as a Motu Proprio: Sacramentorum sanctitatis tutela (Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis).

The legislator presents several penalties for offences of concubinage and scandalous actions by clerics above all ferendae sententiae, which can be expanded gradually with other penalties if the offender continues with the offence even after canonical warning (Can. 1347, §1) – all to the point of being dismissed as a cleric. For offences in particularly difficult circumstances, the legislator foresees the penalty of ferendae sententiae, undefined but compulsory but which does not exclude dismissal from the clergy if the individual case requires. The legislator with strictness and special attention penalises offences against the sixth commandment conscious of the fact that human weakness can be pertained to man's sexuality and that the faithful – like all people – wish to see that clerics adhere to the law concerning celibacy and to see the face of the Church in them.

Cases of sexual abuse committed by clerics opens the question of the content of obligation and rights which involve several persons, besides the common good of the Church: obligations and rights of the offending cleric, the obligations and rights of the diocesan bishop or the head of the institute of consecrated life or society of apostolic life of which the cleric is a member and the obligations and rights of the victim of sexual abuse. The correct legal approach, that is, the application of penalties in the Church may contribute to returning optimism, serenity, peace and trust amongst many upset »spirits«.

Key words: The Code of Canon Law (1983); penalties in the Church, offences against the sixth commandment, concubinage, outrages acts by clerics, offences by clerics with special aggravating circumstances, paedophilia.